

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Нацыянальная камісія
Рэспублікі Беларусь
па справах ЮНЕСКА

Белгазпромбанк
Энергія твоега будучага!

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь
Нацыянальная камісія Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА
ААТ «Белгазпрамбанк»

Мастакі Парыжскай школы з Беларусі

Художнікі Парыжскай школы из Беларусі
Artists of the School of Paris of Belarusian origin

2-е выданне,
дапоўненае і перапрацаванае

З карпаратыўнай калекцыі
ААТ «Белгазпрамбанк»,
музейных і прыватных
збораў

Арт-праект

Каталог выстаўкі

21.09.2012 – 14.01.2013

Мінск
Выдавецтва «Чатыры чвэрці»
2012

УДК 75(476:44)(083.824)
ББК 85.14(4Бей)л6
М32

Удзельнікі арт-праекта:

Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь
(генеральны дырэктар – У. Пракапцоў),
Музей Марка Шагала ў Віцебску (дырэктар – Л. Хмяльніцкая),
ААТ «Белгазпрамбанк» (старшыня праўлення – В. Бабарыка),
прыватныя калекцыянеры г. Мінска і г. Санкт-Пецярбурга

Каардынатар арт-праекта

С. Прыёмка

Куратары арт-праекта:

Н. Усава,
У. Шчасны

Афармленне выстаўкі

ТАА «Ладзес» (дырэктар – Н. Кухарэнка)

Арганізатар выстаўкі

Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь

Друкуецца па рашэнні Вучонага савета
Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

© Незавер Н. Уступны артыкул, 2012
© Шчасны У. Р. Уступны артыкул, 2012
© Крэпак Б. А. Уступны артыкул, 2012
© Усава Н. М., Шчасны У. Р. Укладанне, 2012
© Пракоп'ева С. І. Укладанне біяграфій, 2012
© Усава Н. М. Укладанне біяграфій, 2012
© Пракоп'ева С. І. Укладанне каталожных дадзеных, 2012
© Афармленне. Выдавецтва «Чатыры чвэрці», 2012

Арганізатары арт-праекта і выстаўкі
выказваюць шчырую ўдзячнасць за дапамогу і падтрымку:
старшыні праўлення ААТ «Белгазпрамбанк» Віктару Бабарыку,
Міністру культуры Рэспублікі Беларусь Паўлу Латушку,
Сяргею Мартынаву,
Паслу Дзяржавы Ізраіль Іосіфу Шагалу,
Паслу Рэспублікі Беларусь у Французскай Рэспубліцы Аляксандру Паўлоўскаму,
Паслу Французскай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Мішэлю Рэнэры,
Паслу Рэспублікі Беларусь у Злучаным Каралеўстве Вялікабрытаніі
і Паўночнай Ірландыі Аляксандру Міхневічу,
эксперту па Парыжскай школе Надзін Незавер (Францыя),
нашчадкама мастакоў Дзіне Любіч, Ліліян Дзюлак-Царфін (Францыя) і Кэнэту Грогеру (ЗША),
а таксама: каардынатару арт-праекта Сяргею Прыёмку,
дырэктару Цэнтра візуальных і выканальніцкіх мастацтваў Анжэле Крашэўскай,
Ліліяне Анцух і супрацоўнікам выдавецтва «Чатыры чвэрці»,
Юрыю Абдурахманаву,
в. а. дырэктара Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Ніне Калымага,
Аляксандру Аляксееву, Таццяне Бембель, Іне Васілеўскай,
Алегу Лукашэвічу, Аляксею Радзівонаву, Людміле Хмяльніцкай,
Наталлі Счасновіч, Ілоне Юрэвіч

Выстаўка ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь твораў адзінаццаці вядомых мастакоў Парыжскай школы, народжаных у Беларусі, – Марка Шагала, Хаіма Суціна, Яўгена Зака, Якава Балглея, Пінхуса Крэменя, Надзі Хадасевіч-Лежэ, Роберта Геніна, Сэма Царфіна (Зарфіна), Міхаіла Кікоіна, Восіпа Любича, Восіпа Цадкіна – значная падзея ў культурным жыцці нашай краіны і далёка па-за яе межамі.

Іх біяграфіі характэрныя для мастакоў з гарадоў і маленькіх мястэчак беларускага краю: змалку цікавасць да малявання, атрыманне мастацкай адукацыі спачатку на Радзіме, а затым далёка ад роднай зямлі, у Парыжы, шляхам пастаяннага самаўдасканалення і самаахвяравання – сцвярдженне сябе як творчай індывідуальнасці і, нарэшце, поспех. А праз 100 гадоў – вяртанне на Радзіму ўжо прызнанымі светам майстрамі.

Вядомыя музеі свету маюць творы нашых знакамітых землякоў, якія не проста ўвайшлі ў гісторыю мастацтва Францыі, але і прыўнеслі беларускі дух, новыя фарбы ў жывапісную палітру еўрапейскага мастацтва.

Дзякуючы ініцыятыве кіраўніцтва Белгазпрамбанка гэта малавядомая беларусам плынь у мастацтве ХХ стагоддзя будзе ўпершыню прадэманстравана на выстаўцы «Мастакі Парыжскай школы з Беларусі» арыгіналамі твораў. У далейшым яны будуць паказаны шырокай публіцы ва ўсіх абласных гарадах Беларусі і ў буйных музеях па-за межамі нашай краіны.

Гэта выстаўка рэальна садзейнічае вяртанню імёнаў таленавітых суайчыннікаў на Бацькаўшчыну, паглыбленню ведаў па гісторыі мастацтва Беларусі, узбагачэнню як беларускай, так і агульнаеўрапейскай культуры, у падмурак якой на пачатку ХХ стагоддзя ўнеслі значны ўклад нашы славытыя землякі.

Уладзімір Пракапоў,

генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь,
кандыдат мастацтвазнаўства

Выставка в Национальном художественном музее Республики Беларусь произведений одиннадцати известных художников Парижской школы, родившихся в Беларуси, – Марка Шагала, Хаима Сутина, Евгения Зака, Якова Балглея, Пинхуса Кременя, Нади Ходасевич-Леже, Роберта Генина, Сэма Царфина (Зарфина), Михаила Кикоина, Осипа Любича, Осипа Цадкина – знаковое событие в культурной жизни нашей страны и далеко за ее пределами.

Их биографии характерны для художников из городов и маленьких местечек белорусского края: с детства интерес к рисованию, получение художественного образования сначала на Родине, а затем далеко от родной земли, в Париже, путем постоянного самосовершенствования и самопожертвования – утверждение себя как творческой индивидуальности и, наконец, успех. А через 100 лет – возвращение на Родину уже всемирно признанными мастерами.

Известные музеи мира имеют произведения наших земляков, которые не просто вошли в историю Франции, но и привнесли белорусский дух, новые краски в живописную палитру европейского искусства.

Благодаря инициативе руководства Белгазпромбанка это малоизвестное беларусам течение в искусстве ХХ века будет впервые продемонстрировано на выставке «Художники Парижской школы из Беларуси» оригиналами произведений. В дальнейшем они будут показаны широкой публике во всех областных городах Беларуси и в крупных музеях за пределами нашей страны.

Эта выставка реально содействует возвращению имен талантливых соотечественников на их Родину, углублению знаний по истории искусства Беларуси, обогащению как белорусской, так и общеевропейской культуры, в фундамент которой в начале ХХ века внесли значительный вклад наши прославленные земляки.

Владимир Прокопцов,

генеральный директор Национального художественного музея Республики Беларусь,
кандидат искусствоведения

The National Art Museum's exhibition of art works by eleven famous artists of the School of Paris with Belarusian origins is a significant event in the cultural life of our country and far beyond its borders. These artists are Marc Chagall, Chaïm Soutine, Eugene Zak, Jacob Balgley, Pinchus Krémègne, Nadia Chodasiewicz-Léger, Robert Genin, Schraga Zarfin, Michel Kikoïne, Ossip Lubitch and Ossip Zadkine. Their biographies are typical for artists from small towns of Belarus: early interest in drawing; artistic education first at home and then in Paris, far away from their homeland, constant self-perfection and self-sacrificing; stating themselves as artistic individualities; and at last – success. After 100 years they are repatriating as world-renown appreciated masters.

Collections of the world's largest museums include works by our compatriots who have not just gone down in the history of France but also introduced Belarusian spirit and new colours to the picturesque palette of European art.

Thanks to *Balgazprombank* administration's initiative, the School of Paris – artistic trend of the early 20th century, little known in Belarus – will be, for the first time, demonstrated at the exhibition 'Artists of the School of Paris of Belarusian Origin' using their original art works. Later on they will be taken to the public in all regional centres of Belarus and to large museums abroad.

This exhibition is a real support for returning the names of our talented compatriots to their homeland; as well as improving knowledge in the history of Belarusian art, enriching both Belarusian and all-European culture, to which basis our celebrated fellow countrymen made a significant contribution at the beginning of the 20th century.

Uladzimir Prakaptsou,

*General Director of the National Art Museum of the Republic of Belarus,
candidate of Art History*

На цырымоніі перадачы Белгазпрамбанкам у дар Нацыянальнаму мастацкаму музею Рэспублікі Беларусь работ Марка Шагала (*справа налева*): старшыня праўлення банка В. Бабарыка, Міністр культуры П. Латушка, Пасол Ізраіля І. Шагал, генеральны дырэктар музея У. Пракапцоў. 2012

На церемоніі перадачы Белгазпрамбанком в дар Нацыянальнаму мастацкаму музею Рэспублікі Беларусь работ Марка Шагала (*справа налева*): прэзідэнт правлення банка В. Бабарыка, Міністр культуры П. Латушка, Пасол Ізраіля І. Шагал, генеральны дырэктар музея В. Пракапцов. 2012

Балглей Якаў
Балглей Яков
Valgley Jacob (Jacques)

1891 Брэст-Літоўск, Brest-Litovsk – **1934** Бажансі, Beaugency

01

Портрет дзіцяці. Каля 1920. Палатно, алей. 36×34,1. З прыватнай калекцыі

Портрет ребенка. Около 1920. Холст, масло. 36×34,1. Из частной коллекции

Portrait d'enfant. Circa 1920. Huile sur toile. 36×34,1. Collection privée

Portrait of a Child. C. 1920. Oil on canvas. 36×34.1. Private Collection

55

Генін Роберт
Генин Роберт
Genin Robert

1884 в. Высокае, Vysokaje – **1941** Масква, Moscow

02

Зялёная царква ў Красовічах. Каля 1907
Палатно, алей. 14×34,5
З калекцыі Аляксея Радзівонава

Зеленая церковь в Красовичах. Около 1907
Холст, масло. 14×34,5
Из коллекции Алексея Родионова

L'église verte à Krasovitchi. Circa 1907
Huile sur toile. 14×34,5
Collection de Alexey Radionov

Green Church at Krasovichi. C. 1907
Oil on canvas. 14×34.5
Alexey Rodionov Collection

57

03

Аўтапартрэт

Каля 1908. Папера, вугаль, графіт, бялілы. 40,5×32
З калекцыі Аляксея Радзівонава

Автопортрет

Около 1908. Бумага, уголь, графит, белила. 40,5×32
Из коллекции Алексея Родионова

Autoportrait

Circa 1908. Papier, charbon, graphite, blanc. 40,5×32
Collection de Alexey Radionov

Self-portrait

About 1908. Charcoal, graphite and white on paper. 40.5×32
Alexey Rodionov Collection

04

Ля крыніцы. 1913. Кардон, алей. 110×96. З калекцыі Аляксея Радзівонава

У источника. 1913. Картон, масло. 110×96. Из коллекции Алексея Родионова

À la source. 1913. Huile sur carton. 110×96. Collection de Alexey Radionov

At a Spring. 1913. Oil on board. 110×96. Alexey Rodionov Collection

05

Медсястра. 1915. Кардон, пастэль. 76×53. З калекцыі Аляксея Радзівонава

Медсестра. 1915. Картон, пастэль. 76×53. Из коллекции Алексея Родионова

Infirmière. 1915. Pastel sur carton. 76×53. Collection de Alexey Radionov

Nurse. 1915. Pastel on board. 76×53. Alexey Rodionov Collection

Змест

Прывітальнае слова. <i>У. Пракапцоў</i>	6
Беларускі дом для Парыжскай школы. <i>В. Бабарыка</i>	8
Парыжская школа. <i>Н. Незавер</i>	11
Верасковы мёд у парыжскім «Вуллі». <i>У. Шчасны</i>	22
Парыж – «прыстанак прыгожай і вольнай прастаты». <i>Б. Крепак</i>	38
РЭПРАДУКЦЫІ	
Балглеі Якаў	54
Генін Роберт	56
Зак Яўген	66
Кікоін Міхаіл	70
Крэмень Пінхус	78
Любіч Восіп	96
Суцін Хаім	112
Хадасевіч-Лежэ Надзя	114
Цадкін Восіп	120
Царфін Шрага	126
Шагал Марк	152
БІАГРАФІІ МАСТАКАЎ	164
КАТАЛОЖНЫЯ ДАДЗЕННЫЯ	210
Спіс літаратуры	248

Содержание

Приветственное слово. <i>В. Прокопцов</i>	6
Белорусский дом для Парижской школы. <i>В. Бабарико</i>	9
Парижская школа. <i>Н. Незавер</i>	16
Вересковый мед в парижском «Улье». <i>В. Счастный</i>	30
Париж – «прибежище прекрасной и свободной простоты». <i>Б. Крепак</i>	45
РЕПРОДУКЦИИ	
Балглеі Яков	54
Генин Роберт	56
Зак Евгений	66
Кикоин Михаил	70
Кремень Пинхус	78
Любич Осип	96
Сутин Хаим	112
Ходасевич-Леже Надя	114
Цадкин Осип	120
Царфин Шрага	126
Шагал Марк	152
БИОГРАФИИ ХУДОЖНИКОВ	181
КАТАЛОЖНЫЕ ДАННЫЕ	223
Список литературы	248

Content

Introduction. <i>U. Prakaptsou</i>	7
A Belarusian Home for the School of Paris. <i>V. Babaryka</i>	10
The School of Paris. <i>N. Nieszawer</i>	20
Heather honey in Parisian 'La Ruche'. <i>U. Shchasny</i>	36
Paris – 'the refuge for beautiful and free simplicity'. <i>B. Krepak</i>	51
REPRODUCTIONS	
Balgley Jacob	54
Genin Robert	56
Zak Eugène	66
Kikoïne Michel	70
Krémègne Pinchus	78
Lubitch Ossip	96
Soutine Chaïm	112
Chodasiewicz-Léger Nadia	114
Zadkine Ossip	120
Zarfin Schraga	126
Chagall Marc	152
ARTISTS' BIOGRAPHIES	196
PRODUCT INFORMATION	236
Bibliography	248